

HAMZA BEY KÜLLİYESİ

altında iki, kubbe eteğinde ise üç sıra testere dışının binayı çepeçevre dolandı-
ğı görülür. Kapı doğu cephesinde ve dar
bir eyvan şeklinde dışa taşkın yapılmıştır.
Gövdenin kapı ve mihrap tarafına rastla-
yanlar hariç diğer altı cephesinde birer-
den altı mermer söveli ve parmaklıklı,
kasnağında ise alçı şebekeli ve sivri ke-
merli sekiz pencere bulunmaktadır. Ham-
za Bey'inkinden başka on iki sandukanın
daha yer aldığı türbenin içi oldukça sa-
de, mihrabı mukarnaslıdır.

Bu türbenin yaklaşık 10 m. kuzeydoğu-
sunda yer alan diğer türbe Hamza Bey'in
torunu ve II. Bayezid'in damadı olan Ka-
ra Mustafa Paşa'ya aittir. Kare planlı ya-
pının üzerini yüksek sekizgen kasnaklı
bir kubbe örter. Kapı doğu cephesinde
ve sivri kemerli derin bir eyvan şeklinde-
dir. Duvarlara altlı üstlü dörder, kasnağa
da cephe yönlerine bakan dört pencere
yerleştirilmiştir; dört köşe ve sivri kemer
alınıklı olan alttakiler (girişin karşısına
rastlayan sağdaki sağır) demir parmak-
lıklı, sivri kemerli olan üsttekilerle kas-
naktakiler ise alçı şebekeli ve revzenlidir.
Almaşık örgülü kesme taş ve tuğladan
inşa edilen yapının saçak altını üç sıra tes-
tere dışı dolandır. Sivri kemerli bir mihra-
bın yer aldığı iç mekânda beş adet san-
duka bulunmaktadır. Günümüze bazı du-
var kalıntıları ulaşan medrese ise cami-
nin kuzeydoğusunda yer alıyordu.

BİBLİYOGRAFYA :

Åşıkpaşazâde, *Târih* (Atsız), s. 209; H. Wilde,
Brussa, Berlin 1909, s. 56; Ali Ziya Topaça, *Ham-
za Bey Tarihi*, Sinop ve İzmir Fatihî, Bursa
1949, tür.yer.; Kâzım Baykal, *Bursa ve Anıtları*
(Bursa 1950), İstanbul 1982, s. 35-36; Ayverdi,
Fâtih Devri Mi'mârisi, s. 228-231, rs. 181-184;
a.mlf., *Osmanlı Mi'mârisi III-IV*, s. 89-97, 155-
158; a.mlf. - I. Aydın Yüksel, *İlk 250 Senenin
Osmanlı Mi'mârisi*, İstanbul 1976, s. 61; A.
Gabriel, *Une capitale turque: Brousse-Bursa*,
Paris 1958, I, 141-143, rs. 81-83; II, lv. LXVIII/
3-4; Aptullah Kuran, *The Mosque in Early Ot-
toman Architecture*, London 1968, s. 128-129,
rs. 144-145; *Cumhuriyetin 50. Yılında Vakıf-
lar*, Ankara 1970, s. 21; Baltacı, *Osmanlı Med-
reseleri*, s. 131-133; B. Harrell, *Bursa Rehbe-
ri* (trc. Suna Asımgil), İstanbul 1980, s. 27-28;
Türkiye'de Vakıf Âbideler ve Eski Eserler,
Ankara 1983, III, 74-76, 262-264, 268-269,
326; Bedri Yalman, *Bursa*, İstanbul 1984, s. 158-
161; Oktay Aslanapa, *Osmanlı Devri Mimarîsi*,
İstanbul 1986, s. 88-89; a.mlf., "Osmanlı Devri
Mimarîsi", *Başlangıcından Bugüne Türk Sa-
natı*, Ankara 1993, s. 190; Memduh Turgut Ko-
yunluoğlu, "Bursa Gezintilerinden Âbideler",
Uludağ, sy. 2, Bursa 1935, s. 31; Semavi Eyice,
"İlk Osmanlı Devrinin Dinî-İçtimâî Bir Müesse-
sesi: Zâviyeler ve Zâviyeli Camiler", *İFM*, sy. 23
(1962-63), s. 42, şekil 34; *Bursa Ansiklopedisi*,
Bursa 1987, I, 425-426.

ENİS KARAKAYA

HAMZA BEY PALANKASI CAMİİ

Macaristan'ın Erd kasabasında
Türk döneminde yapılmış cami.

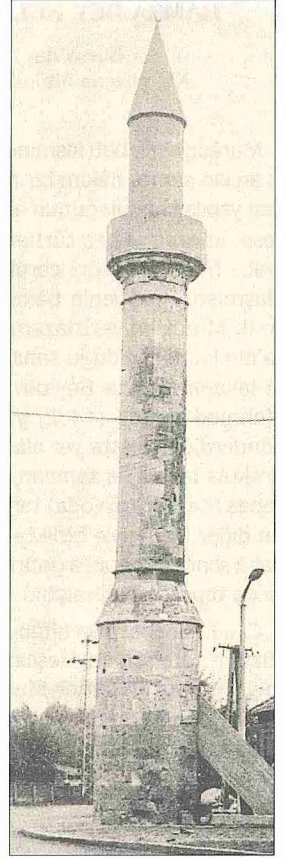
Macaristan'daki Türk hâkimiyeti sıra-
sında Hamza Bey tarafından Budin'in 20
km. kadar güneyindeki Erd kasabasında
ahşap direklerle korunan basit bir kale
(palanka) yapılmıştı. Kanûnî Sultan Süley-
man'ın emriyle Hamza Bey'in kurduğu
bu kalenin içindeki caminin kimin vakfı
olduğu kesin olarak bilinmiyorsa da bâ-
nisinin Hamza Bey olduğu tahmin edil-
mektedir. 1072 yılı Zilkadesinde (Haziran-
Temmuz 1662) buraya uğrayan Evliya Çe-
lebi, yakılmış olan kalenin Köprülüzâde
Fâzil Ahmed Paşa Budin'e gelirken Bey-
lerbeyi İsmâil Paşa'nın himmetiyle camiye
birlikte ihya edildiğini bildirir. O sırada
300 muhafızı olan kale içinde ahşap yir-
mi ev bulunuyordu.

Budin Türk idaresinden çıktığında Ham-
za Bey Camii kendi kaderine terkedilmiş-
ti. 1838'de bir sel baskınında zarar gör-
düğü söylenen cami daha sonra yıkılmış,
fakat minaresi günümüze kadar ayakta
kalabilmiştir. 1847'de János Varsányi ta-
rafından bir resmi çizilen minarenin da-
ha o tarihte şerefeden yukarısının bulun-
madığı, hatta şerefe tabanı ile çıkması-
nın bir kısmının da eksik olduğu görülür.

Caminin bugün sadece temel izleri far-
kedilmektedir. Ekrem Hakkı Ayverdi'nin
ölçüleri binanın yaklaşık 10,64 m. genişlik-
te ve 8,10 m. derinlikte enine dikdörtgen
planlı bir ibadet yeri olduğunu gösterir.
Bu plana göre caminin üstü kiremit kap-
lı ahşap çatı ile örtülü olmalıydı. Minare
girişinin zeminden yüksekte oluşu da bu-
raya aslında cami içindeki bir mahfilden
geçildiğini gösterir. Cami beden duvarla-
rının ahşaptan olması muhtemeldir.

Minare kesme taştan inşa edilmiştir.
Kürsü ve gövde on iki pahlıdır. Daha ön-
ceki ziyarette mevcut olmayan sade ka-
visli bir çıkmaya oturan şerefe korkuluğu
ile petek kısmı ve üstteki külâh, 1970-
1972'deki tamir ve düzenlemede K. Fe-
renczy tarafından yapılmıştır. Gövdenin
şerefeye yakın yukarı kısmında taşla iş-
lenmiş süslemeler bir serhad kalesinde-
ki küçük bir camiye gösterilen özenin işa-
retidir.

Aynı düzenleme ve tamirde, yine be-
tondan son derece sade bir de mihrap
inşa edilerek Hamza Bey Camii'nin hâti-
rası yaşatılmak istenmiştir. Macaristan'-
da Türk hâkimiyeti döneminden kalabil-

Hamza Bey
Palankası
Camii'nin
minaresi
(Ayverdi,
rs. 157)

miş Peçuy'da Yakovalı Hasan Paşa ve Eğ-
ri'de Kethüdâ camileriyle birlikte üç mi-
nareneden biri olan bu hâtıranın korunmuş
olması şükranla karşılanır.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, VI, 212; E. Foerk,
Török Emlékek Magyarországbán, Budapest
1918, lv. 33; K. Cizányi, "Az érdi minaret", *Techni-
ka* [baskı yeri yok], 1942, s. 95-96; J. Molnár,
"A Hazai minarek esztétikai vizsgálat", *Kü-
lönnyomat a művészettörténeti Ertesítő*, Bu-
dapest 1961, I, 13-20, rs. 2, 7, 9, 16, 17; a.mlf.,
"Hamza bég dzsámija", *Műemlékvédelem*, III,
Budapest 1964, s. 142-147; a.mlf., *Macaristan'-
daki Türk Anıtları*, Ankara 1973, s. 13, lv. 19-
20; a.mlf., *A Török világ Emlékei Magyarorszá-
gon*, Budapest 1976, s. 52-55, 3 resim; G. Gyö-
zö, *Türkische Baudenkmöler in Ungarn*, Bu-
dapest 1976, s. 30-31, rs. 25; a.e.: *Turkish Mo-
numents in Hungary*, Budapest 1976, s. 29;
Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimarî Eserleri*
I, s. 184-189.

SEMÂVİ EYİCE

HAMZA b. EDREK

(حمزة بن أدرك)

(ö. 194/810)

Hâriciler'in
Acâride fırkasına bağlı kollardan
Hamziyye'nin kurucusu
(bk. ACÂRİDE).